

HARBİYELİ 1283 MUSTAFA KEMAL

Mustafa Kemal Atatürk 1898 yılı Aralık ayının ortalarında Manastır Askerî İdadisi'ni, notları kendisiyle aynı olan Selanikli Ahmet Tevfik'le birlikte birinci olarak bitirmiş ve orta öğrenimini tamamlamıştır. 1899 yılının Mart ayı ortalarına kadar Selanik'te tatilini geçiren Mustafa Kemal, İstanbul Pangaltı'daki Harbiye Mektebi'nde yüksek öğrenimine devam etmek için Selanik'ten vapura biner ve İstanbul'a, Payitaht'a hareket eder. Böylece bütün çocukluğu ve ilk gençlik yıllarının geçtiği Makedonya'dan ilk defa ayrılır.

Birikimi ile yeni bir hayata atılacağı, kişiliği ve düşüncelerinin daha da olgunlaşacağı Harp Okulu'na girişi (duhulü) 1 Mart 1315/13 Mart 1899, Apolet Numarası 1283'tür. "**Harbiyeli Mustafa Kemal**", buradaki "1315 Duhullülere Mahsus Künye Defteri" ne "*Selanik'te Koca Kasım Paşa Mahalleli Gümrük Memurlarından müteveffa Ali Rıza Efendi'nin mahdumu uzun boylu, beyaz benizli Mustafa Kemal Efendi Selanik 96*" olarak, 1282 Selanikli Ahmet Tevfik Efendi (96) ile 1284 Manastırlı Recep Fahri Efendi (95) arasına kaydedilecektir. Mustafa Kemal, o sene sınıf mevcudu bazı hatıralara göre 900'ü geçen, bazı kaynaklara göre de 736 olan Harp Okulu'nda altı kısma ayrılan birinci sınıfların birinci kısmında idi.

OKULA GİRİŞİ, DERSLERİ VE NOTLARI

Mustafa Kemal'in birinci sınıftaki durumunu en iyi nakleden arkadaşı Ali Fuat'tır. Ali Fuat Paşa hatıralarında Mustafa Kemal'le tanışmasını ve "**Harbiyeli Mustafa Kemal**"i şu şekilde anlatmaktadır:

"O zamanki adı "**Mekteb-i Harbiye-i Şahane**" olan Harp Okulu'nun dahiliye Müdürü Albay İbrahim Bey, nöbetçi subaylarından birini çağırdı:

"Salacaklı Ali Fuat Efendi, sınavlarını vererek mektebe kabul edildi. Kendisini birinci sınıfın birinci kısmına götür."

emrini verdi. Sonra neden gerek gördü bilmem, ilâve etti: "*Fuat Efendi, Müşir şehit Mehmet Ali Paşa'nın torunudur. Dedem Mehmet Ali Paşa, 93 Savaşı'nda (1877-1878) Tuna Orduları Başkumandanı'yken şehit düşmüştü*".

İçimde tatlı bir heyecan vardı. Düşlerim gerçekleşmiş, ben de dedem, babam, enişterim ve ağabeyim gibi asker olmuştum. Bu uğurda sarf ettiğim çabalar boşa gitmemişti. Albay İbrahim Bey'in odasından çıkarken heyecandan az daha selâm vermeyi unuttuyordum. Nöbetçi subayı önde, ben arkasında okulun koridorlarını geçtik. O zamanlar, öğrencilerin hafta tatilleri perşembe günleri öğleden sonra başlar, cuma akşamı sona ererdi. Bugün de cuma olduğu için öğrenciler gruplar halinde şen şakrak okula dönüyorlardı. Aralarında Erzincan Rüştiyesi'nden tanıdığım bazı simalar da vardı.

Kendi odasına geldiğimiz zaman nöbetçi subayı hademelerden birine:

Birinci sınıfın birinci kısım çavuşu Mustafa Efendi buraya gelsin. Emrini verdi. Sonra bana döndü :

Mustafa Efendi, sizden birkaç ay önce Manastır Askeri İdadisi'nden geldi.

Çalışkan, iyi huylu ve zeki bir çocuktur. Onunla iyi anlaş.

Kısa bir süre sonra içeriye on yedi, on sekiz yaşlarında; sarı saçlı, parlak mavi gözlü, sarı bıyıklı, pembe yanaklı, zayıfça bir çocuk girdi. Giydiği şık Harbiyeli elbisesini düzgün bedenine pek yakıştırmıştı. Vakurdu. Nöbetçi subayını selamladı:

Emredin efendim.

Senin takımının birinci mangesine, sınavla Harbiye'ye kabul edilen Salacaklı Ali Fuat Efendi'nin kaydını yaptık. Alıp gidin. Kendine ne şekilde hareket etmesi gerektiğini güzelce anlatın. Askeri İdadi'den gelmediğini de dikkate alın.

Sarı saçlı, sarı burma bıyıklı genç Harbiyeli ayaklarını birbirine vurdu.

Emredersiniz efendim, baş üstüne efendim.

Sonra bana döndü. Gayet nazik bir tavırla:

Buyurun arkadaş. dedi, Gidelim.

İkimiz kapıdan birlikte çıktık. Yan yana yürüyorduk. Fakat kolundaki üçü kırmızı ve biri sarı olan şeridi fark edince duruladım. Askerlikte kıdem ve rütbe esastı.

Siz önden geçin çavuşum, ben sizi takip edeyim.

Bu hitabımdan memnun oldu. O önde, ben arkada Dahiliye'den çıktık.

İşte, Türk tarihine şan ve şeref veren aziz ve rahmetli arkadaşım Mustafa Kemal'i böyle tanıdım. Üzerinden altmış küsur yıl geçmiş olmasına rağmen, o cuma akşamını hâlâ ve bütün heyecanı ile hatırlarım...

Mustafa Kemal, İstanbul'a gelerek 13 Mart 1899'da Pangaltı'daki Harp Okulu'na kaydoldu. İki ay içinde kendisini tanıtarak sınıfının çavuşu oldu.

Şimdi hatıralarıma başladığım yere, Harp Okulu'na dönüyorum. Okula başladığım o cuma akşamını hiç unutmam. Mustafa Kemal önde, ben arkada dahiliyeden çıktık. Okulun asıl koridorundan geçerken koluma girdi:

Önce yatakhaneye çıkalım, size yatacağınız yeri göstereyim. Sonra dershaneye gideriz.

Yatakhane, üst katta Boğaz'a bakan cephenin ortasındaydı. Burasını beğendim.

Birinci katta cephesi Nişantaşı istikametinde olan dershanemiz ise, önünde aristokrat daireleri olduğu için içeriye az ışık nüfuz edebiliyordu. Bu yüzden salona "Karanlık Dershane" adı verilmişti. Mustafa Kemal:

Dershanemiz karanlık, fakat bizim yüreklerimiz aydınlıktır.

Dedi ve hangi okuldan geldiğimi sordu. Moda'daki Fransız Sen Josef Lisesi'nde okuduğumu söyledim. Sustu, bir şey daha sormak istediğini, fakat çekindiğini anladım.

Galiba, daha başka şeyler de öğrenmek istiyorsunuz.

Kararsızlığı geçmişti.

Askeri İdadi derslerinin sınavlarını verdiniz mi ?

Hepsinden sınava girdim. Yalnız hesap, geometri ve cebir gibi dersleri Sen Josefte Fransızca okuduğum için bunlara ait soruların yanıtlarını Fransızca olarak vermek istediğimi söyledim. Sınav Kurulu ricamı kabul etti.

Birden elimi sıktı.

Çok iyi, çok iyi, birbirimize yardımcı olacağız. Merak ettiğim bazı Fransızca eserleri okumak için sık sık sözlüğe müracaat ediyorum. Bundan sonra sizden yararlanmaya çalışacağım.

Bu sırada çavuş işaretinin üzerindeki sarı şerit dikkatimi çekti. Neye delalet ettiğini sordum. Meğer Fransızca sınavına girmiş, başarı kazanmış, ondan dolayı bu şeridi de ilave etmişler. O zamanlar Türk okullarında yabancı dil öğrenimi kolay değildi. Kendi kendisine çalıştığı ve büyük çaba gösterdiği kesindi: Toplamı yedi yüz elli kişiyi bulan birinci sınıfta, kendisi gibi dil bilenlerin sayısının parmakla sayılacak kadar az olduğunu söyledi. Sonra:

Ailenizde asker var mı?

Diye bir soru sordu:

Ailemizin bütün erkekleri askerdir.

Yanıtını verdim. Memnun oldu. Biz konuşmaya devam ederken arkadan:

Fuat, Fuat!

Diye birisinin bağırdığını duydum. Başımı çevirdim, Mehmet Ali ağabeyim bize doğru geliyordu. Kendisine sınıfımızın çavuşunu tanıttım. El sıkıştılar. Okulun üçüncü sınıfında olan ağabeyim:

Mustafa Kemal Efendi'yi gıyaben tanıyorum, dedi.

Manastır'dan gelen arkadaşlar çok övgüde bulundular.

Yeni arkadaşım, övülmekten utanıyormuş gibi başını hafifçe önüne eğdi ve öylece teşekkür etti.

"Kısım Çavuşu" Mustafa Kemal, kısımda önce "Sınıf Başçavuşu" Ispartalı Faik ve Ömer Abdülkadir Yanya ile birlikte birinci sırada oturuyordu. Sonra yanlarına Ali Fuat'ı da alarak dört samimi arkadaş birlikte oturmaya başladılar. Ali Fuat Cebesoy, bunu şöyle anlatıyor:

"Ertesi günü derslere başladım. Birinci sıranın baş tarafında Başçavuşumuz Ispartalı Faik oturuyordu. Bu öğrenci, Bursa Askerî İdadisi'nin birincisiydi. Zeki ve bilgili bir gençti. Ne yazık ki, son sınıfta bir kazaya uğradı ve askerlikten ayrılmak zorunda kaldı. Ispartalı Faik'in yanında Mustafa Kemal ve Ömer Abdülkadir Yanya vardı. Bu kişi, Birinci Dünya Savaşı'nda Sadrazam Talat Paşa'nın yaverliğini yapmıştır. Ben yeni geldiğim için arka sıralardaydım. Fakat birkaç gün sonra durum değişti. Mustafa Kemal, Ispartalı Faik ile konuşmuş:

Salacaklı Fuat'ı bizim sıraya alalım.

Demiş, Ispartalı da bu öneriyi iyi karşılamış olacak ki, öğle yemeğinde yanıma gelen Mustafa Kemal:

Bizimle beraber oturmak ister misiniz?

Diye sordu. Çok memnun oldum.

Siz nasıl emrederseniz, çavuşum.

Yanıtını verdim. Öğleden sonra birinci sıraya geçtim. Şimdi sağımda Mustafa Kemal, solumda Ömer Abdülkadir Yanya vardı. Dördümüz de iyi anlaşmıştık."

Mustafa Kemal'in birinci sınıfta bulunduğu 1899-1900 eğitim-öğretim yılında Harbiye'de okutulan dersler şunlardı: "Akaid-i Diniye, Topografya, Hendese-i Resmîye, Hikmet-i Tabiye, Askerî Kimya, Askerî Kitâbet, Talim Nazariyatı, Terbiye-yi Askerî, Lisan (Fransızca, Almanca, Rusça), Harita Tersimi (Çizimi), Talim Ameliyatı (Uygulaması), Topografya Ameliyatı".

Mehmet Esat'ın "Mirat-ı Mekteb-i Harbiye"sinde 1900 ve 1901 yılları için verdiği okutulan dersler listesine göre de birinci sınıfta; "Akaid-i Diniyye, Topoğrafya Nazariyatı, Hendese-i Resmîye, Hikmet-i Tabiye, Kimya, Talim Nazariyatı, Malumat ve Terbiye-yi Askeriye, Harita Tersimi, Hendese-yi Resmîye Eşkali, Topoğrafya Ameliyatı, Talim Ameliyatı, Alman veya Rus Lisanı, Kitabet" dersleri okutulmaktaydı.

Mustafa Kemal'in ikinci ve üçüncü sınıf notlarını ihtiva eden defterler Harp Okulu Arşivi'ndedir. O'nun birinci sınıf notlarını ihtiva eden not çizelgeleri de, H. Gök ve M. Uyar tarafından İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Osmanlıca Eserler Bölümü'nde bulunarak, yeni bir inceleme ile bilim âlemine duyurulmuştur.

Buna göre Mustafa Kemal birinci sınıfta öğrenci olduğu sırada, 1899-1900 eğitim-öğretim yılında, 635'i Piyade, 88'i Süvari ve 16'sı Baytar sınıflarından olmak üzere toplam 739 öğrenci vardı. Bu yıla ait not çizelgelerinde notları bulunmayan 25'i Piyade, 8'i Süvari ve 3'ü Baytar sınıftan toplam 36 öğrencinin muhtemelen okuldan atıldıkları ve gerçekte ikinci sınıfa devam edenlerin toplam 703 kişi olduğu anlaşılmaktadır.

Mustafa Kemal birinci sene Piyade sınıfından eğitim ve öğretime devam eden toplam 610 arkadaşı arasından, toplam 484 not alarak ve 9ncu olarak ikinci sınıfa geçmiştir. Bu seneki not çizelgelerine göre "beher dersin tam numarası yekun-ı umumisi 530" ve "beher dersin üssü mizanı yekun-ı umumisi 234"tür.

Mustafa Kemal'in birinci sınıfta okuduğu dersler ve aldığı notlar şu şekildedir: "Akaid-i Diniye (42), Topoğrafya Nazariyatı (33), Hendese-yi Resmiye (29), Hikmet-i Tabiye (44), Kimya (42), Kitabet (45), Talim Nazariyatı (37), Malumat-ı ve Terbiye-yi Askeriye (45), Lisan-ı Fransevî (44), Harita Tersimi (19), Hendese-yi Resmiye Eşkali (20), Topoğrafya Ameliyatı (20), Talim Ameliyatı (20), Alman veya Rus Lisanı (44).

Bu sınıfta okutulan toplam 14 ders vardır ve 4 adet dersin tam numarası 20, diğer 10 dersin tam numarası 45'tir. Bu duruma göre Mustafa Kemal, 5 dersten tam numara almıştır. Sınıfın birincisi, Üsküplü Ali Şevket Efendi; Vanlı Müştak Efendi'dir. Ali Şevket ve Müştak'ın toplam notları 509'dur.

Mustafa Kemal, 1922'de anlattığı anılarında, İstanbul'da geçen bu ilk yılı için sadece şunları söyler: "*Birinci sınıfta gençlik hayallerine tutuldum. Dersleri ihmal ettim. Senenin nasıl geçtiğinin farkında olmadım Ancak dersler kesilince kitaplara sarıldım.*" Eğer T. Ünal'ın birinci sınıftaki toplam 703 öğrenci için verdiğini tahmin ettiğimiz başarı durumu doğru ise; sınıfını tüm öğrenciler içinde 29ncu; not çizelgesindeki 610 Piyade sınıfı öğrencisi arasından da 9uncu olarak bir üst sınıfa geçmiş olması, derslere fazla çalışmadan böyle büyük bir başarı sağlaması onun üstün bir öğrenci olduğunu göstermektedir.

Mustafa Kemal, ikinci sınıfta, 1900-1901 eğitim-öğretim yılında 420 arkadaşı arasından, toplam 522 not alarak ve 11 nci olarak üçüncü sınıfa geçmiştir. Bu seneki numara defterine göre "beher dersin tam numarası yekun-ı umumisi 575" ve "beher dersin üssü mizanı yekun-ı umumisi 256.5"tir.

Mustafa Kemal'in ikinci sınıfta okuduğu dersler ve aldığı notlar şu şekildedir: "Akaid-i Diniyye (45), Hizmet-i Seferiye (38), Dahiliye Kanunname-i Hümayunu (45), Fenn-i Mimari (41), Fenn-i Furuşiyet Nazariyatı (45), Lisan-ı Fransevî(42), Talim Nazariyatı (43), Malumat-ı ve Terbiye-yi Askeriyye (31), İlm-i Ahlâk (43), Kılıç Talimi (12), İstikşafat-ı Askeriyye (14), Harita Tersimi (18), Talim Ameliyatı (20), Ceza Kanunname-yi Hümayunu (44), Alman veya Rus Lisanı (41)".

Bu sınıfta okutulan toplam 15 ders vardır ve 4 adet dersin tam numarası 20, diğer 11 dersin tam numarası 45'tir. Bu duruma göre Mustafa Kemal, 4 dersten tam numara almıştır. Sınıfın birincisi, Manastır'ı da birincilikle bitiren meşhur Selanikli Ahmet Tevfik; ikincisi de Bursa'yı birincilikle bitiren Ispartalı Faik'tir. Ahmet Tevfik'in toplam notu 552, Faik'in toplam notu 551'dir.

Mustafa Kemal, üçüncü sınıfta, 1901-1902 eğitim-öğretim yılında 459 arkadaşı arasından ve 17.5 not olan üssü mizan ve üç yıllık notlarının toplamı üzerinden

Harp Okulu'nu 8 nci olarak bitirmiştir. Numara defterine göre, "beher dersin tam numarası" bakımından öğrencilerin "üç senede kazandıkları numaraların yekun-ı umumisi 1635" tir. Mustafa Kemal'in üç yıllık not toplamı ise 1498'dir. "Üç sene nihayetinde umumda sıra numarası 8" dir. Bu sıra aynı zamanda "sicil sırası" nı göstermektedir. Diploma numarası 5998'dir.

Mustafa Kemal'in üçüncü sınıfta okuduğu dersler ve aldığı notlar şu şekildedir: "Sınıf-ı Salise Tabiyesi (41), İstihkamat-ı Hafife (40), Fenn-i Esliha (45), Hıfzı's-Sihha-yı Askerî (45), Coğrafya-yı Askerî (42), Devlet-i Aliyye Ordu Teşkilâtı (43), Talim Nazariyatı (44), Malumat ve Terbiye-yi Askerî (41), Lisan-ı Fransevî (43), İstikşafat-ı Askeriyye (17), İstihkam Eşkali (18), Talim Ameliyatı (19), Tabiye Tatbikatı (18), Alman veya Rus Lisanı (36)".

Bu sınıfta okutulan toplam 14 ders vardır ve 4 adet dersin tam numarası 20, diğer 10 dersin tam numarası 45'tir. Bu duruma göre Mustafa Kemal, 2 dersten tam numara almıştır. Sınıfın birincisi yine Selanikli Ahmet Tevfik; ikincisi de yine Ispartalı Faik'tir. Ahmet Tevfik'in üç senelik toplam notu 1571, Faik'in toplam notu 1570'tir.

İlk ona giren diğer öğrencilerin sırası ve üç yıllık toplam notları şu şekildedir: "3. Mehmet Müştak, Van (1555); 4. Hayri, Davutpaşa (1519), 5. Ali Şevket, Üsküp (1519), 6. Mehmed Cemil, Süleymaniye (1508), 7. Selim, Çerkes (1505), 8. Mustafa Kemal, Selanik (1498), 9. Ahmed Müfit, Kırşehir (1494), 10. Halil, Trabzon (1490)".

